

ВИВЧЕННЯ УЯВЛЕНЬ УЧНІВ ПРО МОЖЛИВІСТЬ ОВОЛОДІННЯ НАСКРІЗНИМИ УМІННЯМИ ЗА ДОПОМОГОЮ ПІДРУЧНИКА

Гривко Антоніна,

кандидат педагогічних наук, старший дослідник,

старший науковий співробітник

відділу моніторингу та оцінювання якості загальної середньої освіти,

Інститут педагогіки НАПН України

Київ, Україна

av.hryvko@gmail.com

Робота з підручником (читання та опрацювання навчальної інформації) визначається трьома взаємопов'язаними елементами «читач – текст – діяльність», тому очевидно є залежність продуктивності використання підручника від особливостей контенту навчальної книги та його сприймання користувачем (Гривко, Ситник, 2017; Жук, 2016), що експериментально доведено в численних дослідженнях (наприклад, Locher, Becker, Pfof (2019); Prasetya (2018)). Зважаючи на це, висновок щодо якості підручника має базуватися не лише на результатах оцінки його фахівцями-експертами, а й вивчення сприймання його основним комунікатом – учнівством (Gurung & Landrum, 2012).

Оскільки підручник є основним засобом досягнення запланованих в освітніх документах результатів навчання, оцінка його якості пов'язана з можливістю реалізації цих результатів. Відтак переконання учнів щодо можливості оволодіння, зокрема, наскрізними вміннями в процесі роботи з підручником є виразником їхніх узагальнених уявлень про навчальну книгу, сформованих у процесі набуття досвіду її використання та водночас своєрідним індикатором якості підручників у аспекті змістового й оперативно-діяльнісного потенціалу формування в їх користувачів наскрізних умінь.

Для вивчення оцінки учнями потенціалу підручника для оволодіння наскрізними вміннями застосовано метод опитування, у якому взяли участь 154 учні 8-х (N=85) та 9-х (N=69) класів. Відповідаючи на запитання анкети, учні за власним досвідом оцінювали, наскільки продуктивним є використання підручника в реалізації різних видів діяльності та набуття відповідних умінь у процесі навчання.

Основні висновки за результатами дослідження. Зважаючи на те, що результати опитування різних груп респондентів (за віковою та гендерною ознаками) загалом збігаються, можна стверджувати, що, на думку учнів 8 і 9 класів, сучасні традиційні підручники не забезпечують (або недостатньо забезпечують) формування таких груп

наскрізних умінь: 1) конструктивно керувати емоціями; 2) співпрацювати з іншими; 3) ухвалювати рішення та розв'язувати проблеми; 4) критично й системно мислити.

Фактори, виокремлені внаслідок факторного аналізу результатів дослідження, є відображенням уявлень респондентів про те, які групи наскрізних умінь мають формуватися за допомогою підручників. Узагальнення результатів факторного аналізу дало змогу класифікувати значущі для учнів наскрізні уміння за такими групами: 1) комунікативно-емоційне регулювання в умовах інтеракцій (до цієї групи відносяться наскрізні уміння логічно обгрунтовувати позицію, висловлювати власну думку, конструктивно керувати емоціями, виявляти ініціативу); 2) медіаграмотність (вміння критично і системно мислити, вміння читати з розумінням); 3) відповідальна взаємодія (уміння співпрацювати з іншими); 4) прийняття усвідомлених рішень (уміння приймати рішення, обирати способи розв'язання проблем, оцінювати ризики). Ще один фактор, який виявився значущим в побудованих факторних моделях, об'єднує уміння з оцінювання (себе та інших). Натомість у переліку наскрізних умінь Державного стандарту загальної середньої освіти вміння з оцінювання (самооцінювання) не виокремлено в самостійну групу умінь, проте в контексті компетентнісної освіти, відповідно до таксономій навчальних досягнень (наприклад, Блума, Вебба, Марцано та ін.) та з огляду на результати висвітлюваного дослідження, вміння з оцінювання складають окремий значущий кластер наскрізних умінь та мають бути враховані у системі формування компетентнісних результатів навчання.

У зв'язку з цим та спираючись на дослідження, в яких доведено зв'язок підручників із навчальними досягненнями учнів у регульованому зовні контексті – у процесі шкільного навчання (Prasetya, 2018; Jones, Sugalan & Mundy, 2018; Hussain, 2012 та ін.), можна припустити, що існує декілька способів усунення виявлених недоліків: 1) опосередкування взаємодії учнів і текстів підручників за допомогою стратегій змістовного навчання (Ulkerick, 2015) із застосуванням модифікованих (або доповнених необхідними компонентами) завдань; 2) удосконалення діяльнісного поля підручників розширенням системи завдань, зокрема доповнення їх:

- проблемно-орієнтованими завданнями, які можуть містити множинні тексти, у тому числі для формування умінь аналізувати, порівнювати різні думки і погляди та синтезувати інформацію з різних джерел;

- завданнями на основі сценаріїв (наближеними до реальних ситуацій, розв'язання яких передбачає оволодіння вміннями планувати роботу в групі та конструктивно взаємодіяти з іншими з метою досягнення спільної мети, знаходити, аналізувати та впорядковувати інформацію з різних джерел та типів текстів (за способом фіксування інформації), продуктивно комунікувати та взаємодіяти з іншими, оволодіння стратегіями розв'язання проблем і усвідомленого прийняття рішень, навичками моделювання можливих наслідків тощо);

- завданнями на рефлексію, зокрема взаємо- та самооцінювання з подальшим плануванням коригування можливих недоліків.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення інших чинників, які впливають на результати навчання (способи застосування підручників, підходи до навчання й методика викладання, обрані вчителем, використання засобів ІКТ та ін.) і оцінювання впливу їх на формування наскрізних умінь учнів.

Список використаних джерел

- Гривко, А.В., Ситник, О.В. (2017). Трансформації підручника як сучасного медіа в аспекті формування в учнів читацьких умінь. *Проблеми сучасного підручника*, 19. 92 – 101.
- Жук, Ю.О. (2016) Образ шкільного підручника в уявленні старшокласників. *Проблеми сучасного підручника*, 16. 148–166.
- Locher, F. M., Becker, S., Pfof, M. The Relation Between Students' Intrinsic Reading Motivation and Book Reading in Recreational and School Contexts. *AERA Open*. 5 (2019), 2, 1-14. DOI: 10.1177/2332858419852041
- Prasetya, S. (2018). The effect of textbooks on learning outcome viewed from different learning motivation. *Proceedings of the 1st International Conference on Education Innovation (ICEI 2017)*. DOI: 10.2991/icei-17.2018.83.
- Gurung, R., Landrum, R. E. (2012). Comparing Student Perceptions of Textbooks: Does Liking Influence Learning? *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*. 24 (2), 144-150.
- Jones, D., Sugalan, A., Mundy, M.-A. (2018). Examining the relationship of textbooks and labs on student achievement in eighth grade science. *Administrative Issues Journal: Connecting Education, Practice, and Research*, 8 (2). 16-30. DOI: 10.5929/2019.1.14.10
- Hussain, R. (2012). Students' views of impact of textbooks on their achievements. *Search of Relevance and Sustainability of Educational Change : An International Conference at Aga Khan University Institute for Educational Development*, November 1–3, 2012, 430–438.
- Ulkerick, S. (2015). Using textbooks for meaningful learning in science. National Association for Research in Science Teaching. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/ilt/article/view/2621>

ПІДРУЧНИК В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦІЛІСНОСТІ ЗМІСТУ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ

Гуз Костянтин,

доктор педагогічних наук,
професор кафедри методики змісту освіти
Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського,
м. Полтава, Україна

 e-mail: konstantin.guz@gmail.com

Олійник Ірина,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
відділу інтеграції змісту загальної середньої освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна,

 e-mail: ditvora@ukr.net